

Myten om et forsvar

Fra kampene ved Haug, 16. april 1940. Et sterkere norsk forsvar ville bare ha ført til langt større norske tap, skriver Carl Frederik Prytz. (Foto: Otto Lanzinger)

Av Carl Frederik Prytz

Enda en gang er vi kommet til årsdagen for det tyske overfallet på Norge i 1940. Enda en gang skal vi trolig få høre – kanskje i forbindelse med Forsvarskommisjonens rapport – den norske offiserstand forkynde: Hadde vi bare hatt et skikkelig forsvar 9. april 1940, kunne vi enten skremt Hitler fra å angripe oss – eller slått angrepet tilbake.

Selv har jeg aldri regnet det som skjedde i 1940 for en stor nasjonal skam, og myten om det sterke forsvaret som kunne reddet oss, bygger etter min mening på to sett feilvurderinger.

Sterkt forsvar var politisk umulig

1. Det ville ikke vært tilstrekkelig at Norge hadde vært rustet til tennene. Vi måtte også i god tid hatt kjennskap til tyskernes nøyaktige angrepsplaner og kunnet øve både grundig og lenge på å avværge dem.

Det var jo nettopp overraskelsesmomentet og den brutale tilsidesettelsen av all internasjonal lov og rett som bidrog så sterkt til at Nazi-Tyskland greide å erobre land etter land, som etter eget skjønn var både forberedt og rustet til å motstå et angrep.

At det skulle være noen nasjonal-skam for Norge å være like evneløst som Polen og Frankrike, kan jeg vanskelig forstå. For ikke å snakke om brite-ne.

2. Det syn at Norge den 9. april 1940 hadde vært i stand til å ha et virkelig sterkt og avskrekkende forsvar, tar overhodet ikke hensyn til de sosiale og politiske forhold her i landet i 30-årene.

Norge var ikke bare et fattig land, men fremdeles et land med sterke klassemotsetninger. Politi, soldater og ma-rine hadde vært utkommandert mot

■ ■ Et Norge rustet til tennene i 1940 ville vært et Norge farlig likt et halvfascistisk militærstyre, og antakelig ha resultert i langt større tap av menneskeliv. Vår uforberedthet ble vår styrke, skriver forfatteren Carl Frederik Prytz i dagens kronikk.

streikende arbeidere. Militærvesenet hadde ingen høy stjerne i arbeiderklas-sen. Arbeidsløsheten var stor.

Et sterkt forsvar i 1940 forutsetter at vi gjennom hele 30-årene hadde brukt en meget stor del av våre skatteinntek-ter på Forsvaret, hadde hatt et sterkt og godt lønnet offiserskorps og mange måneders militærtjeneste for alle unge menn. Alt dette ville gått på bekostning av den sosiale reformpolitikken.

Ut fra egne erfaringer – ikke minst samværet med et tversnitt av unge nordmenn i de norske militærleirene i Sverige fra januar 1944 – vil jeg påstå at et slikt forsvar hadde vært en politisk umulighet.

Hva brukte det sterke Sverige forsvaret til?

ke vært mye demokrati å forsvare hel-ler.

Et blikk på forholdene i Polen og Frankrike maner til ettertanke. Polen var nærmest et diktatur, og i Frankrike spilte fascistiske medløpere som Pierre Laval en betydelig rolle.

Og hva med soldatmoralen? Ville enhver norsk by- og bondegutt, fisker og tømmerhogger, småbruker og fabrikk-arbeider vært villig til å ofre livet for «fedrelandet og æren» – dersom de mente at de i virkeligheten var satt til å forsvare borgerskapet og storbondene, skog- og fabrikkieierne og deres privile-gier?

Spørsmålet er ikke politisk retorisk. At for eksempel det franske forsvaret brøt fullstendig sammen i juni 1940, skyldtes ikke bare sviktende ledelse, men også mangelen på individuell kampvilje. La oss se hva som skjedde i vårt broderland. Sverige var vel den-gang omtrent dobbelt så rikt som Norge og hadde et tilsvarende forsvar. Men

hva brukte svenskene det til?

I hvert fall ikke til å støtte Norge og demokratiet mot Nazi-Tyskland. Tvert om. Den høyt besungne svenske noy-traliteten var gjennomhullet som en sveitserost. Sverige ga tyskerne alle de innrømmelser de bad om – og mer til med transittet av tyske tropper fra Sor-til Nord-Norge som et skrekkeeksempel.

Det var først da krigslykken definitivt hadde snudd for tyskerne at det ble slutt med de svenske innrømmelsene. Hvordan Sverige kunne oppføre seg så vanærende er fremdeles et hett tema i vårt broderland.

Selv er jeg kommet fram til et syn på 9. april og okkupasjonstiden som ligger temmelig fjernt fra minnedagens tale om vekslvis skam og heltedåder.

Selvfølgelig kunne vi vært bedre forberedt, men jeg tviler på om det ville ført til annet enn større tap av menneskeliv og til at tyskerne hadde terror-bombet og brent i langt større grad.

Jeg tror faktisk det var vår uforberedthet som ble vår styrke gjennom de fem lange og tunge årene. Det norske folk reagerte moralsk på det brutale, rettsstridige og uprovserte overfallet.

Reaksjonen

kom langsomt, i gruppe etter gruppe av be-folkningen, men den kom fra dy-pet av vårt sinn: Vi ville ikke fin-ne oss i å bli be-handlet slik. Rå vold kunne aldri bli rett. Nazis-

men og hele dens voldsvesen var ondt, umenneskelig og umoralsk.

Få av oss var helter. Ikke mange av oss var nazister, medløpere eller profi-tører. De aller fleste av oss var mot-standsfolk etter fattig evne – og noen, til sin forbløffelse, med uante ressurser.

Det var på denne måten, først og fremst ved sivil samhold og sivil mot-stand, at vi berget vår selvaktelse slik at vi i fellesskap kunne bygge landet opp igjen og videreutvikle vårt demo-kra-ti.

Få helter, men mange motstandsfolk